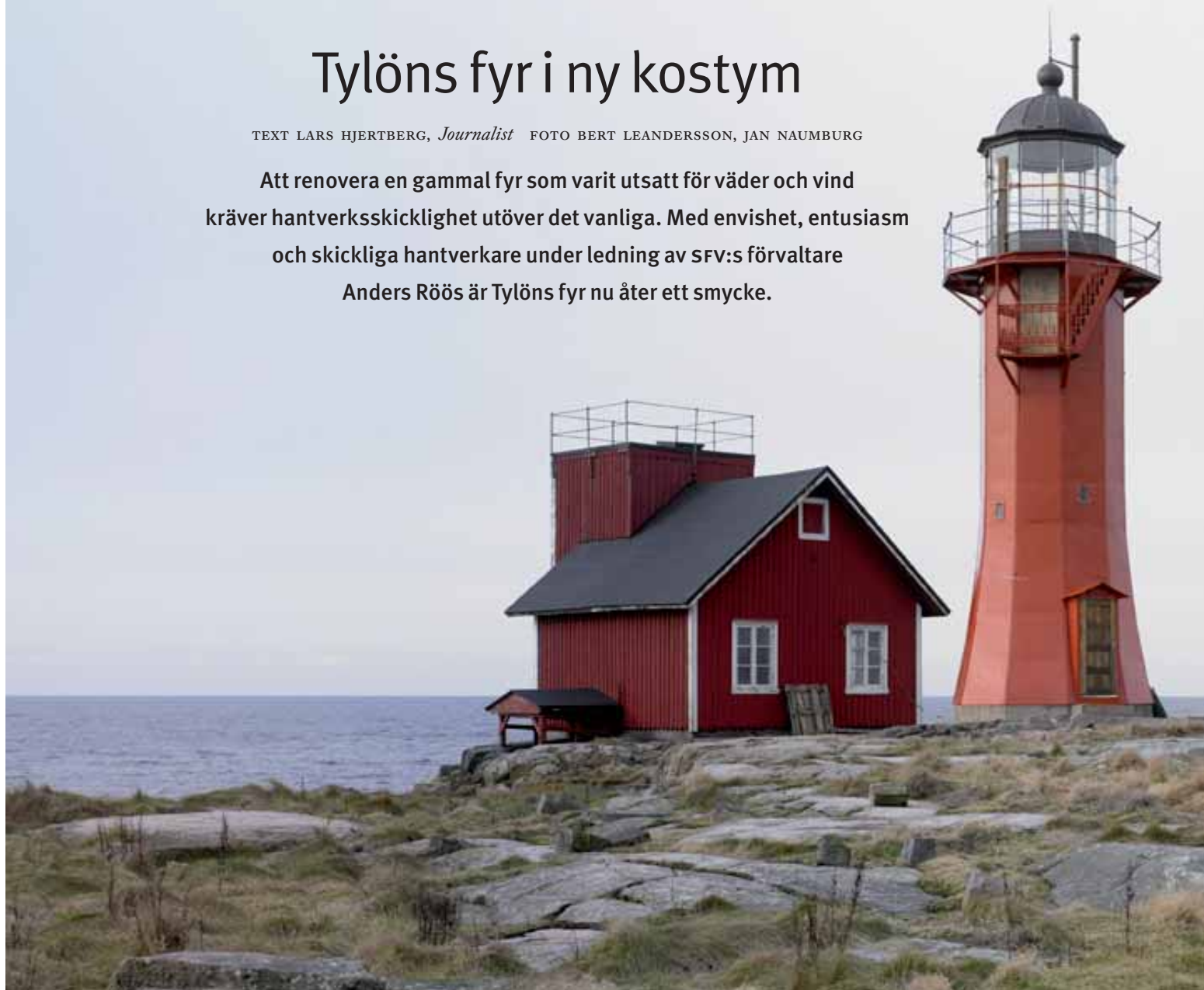

Tylöns fyr i ny kostym

TEXT LARS HJERTBERG, *Journalist* FOTO BERT LEANDERSSON, JAN NAUMBURG

Att renovera en gammal fyr som varit utsatt för väder och vind kräver hantverksskicklighet utöver det vanliga. Med envishet, entusiasm och skickliga hantverkare under ledning av SFV:s förvaltare Anders Röös är Tylöns fyr nu åter ett smycke.

I NÄSTAN ett helt sekel utgjorde Tylö fyr en trygg vägvisare i det halländska havsbandet. Under det tiokantiga tornets blänk etablerades 1870 ett litet samhälle där funktion och estetisk finess möttes.

Men 1968 hade det blänt färdigt. Fyren släcktes. Ön avfolkades.

Efter mer än ett års hårt arbete sträcker nu Heidenstammaren åter stolt på sig. Följ med längs den långa och krokiga vägen mot en lysande framtid.

– Ser ni vad mjukt och fint den ärgat?

Snickaren Bosse Bengtsson får något

ömt i rösten när han strax efter landstigning på Tylön får syn på fyrens kopparkupol några hundra meter bort på öns sydvästligaste utpost. Vi skriver februari 2009 och det har gått ett år sedan Bengtsson från halländska Fjärås, svetsaren Claes Lindgren från Halmstad och ett antal andra hantverkare knallade över stigen på ön där fåglarna vant sig vid ensamheten sedan fyren släcktes 1968.

– När jag kom hit första gången blev jag förskräckt. Det regnade in överallt. Fyrens dörr var insparkad och där inne låg fårens

träck i ett tjockt lager över golvet, minns SFV:s förvaltare Anders Röös.

AVFOLKNING OCH AUTOMATISERING

Tylöns öde påminner om det som drabbat en lång rad svenska fyrplatser under 1900-talets andra hälft: automatisering, avfolkning och besvärliga frågor kring hur ett stycke kulturarv kan ges ett fortsatt värdigt liv.

På den rundformade ön, några hundra meter utanför Tylösands populära badstränder, stannade livet upp 1968. En

Snickaren Bosse Bengtsson och svetsaren Claes Lindgren hissar SFV-flaggan i topp för den nyrenoverade Heidenstamfyren från 1870.

”Ser ni vad mjukt och fint den ärgat?”

fjännanövrerad kassunfyr tog plats en kilometer längre ut i havsbandet och ett 98 år gammalt samhälle somnade in.

De gamla boningshusen lockade visserligen periodvis till sig sommargäster, och en fårskokk fann länge bete – men fyren lämnades åt sitt öde. Den vita strama

stoltheten tycktes allt mer böja sig för naturens och vädrets makter.

– Visst kände jag till fyren – vi har ofta legat ett stycke härifrån och fiskat torsk och makrill. Men ärligt talat funderade jag nog inte särskilt mycket över den, säger Claes Lindgren.

EN LODRÄT SKROTHÖG

Det var till Claes arbetsplats, BR Montageservice i Halmstad, förvaltaren Anders Röös vände sig när han ville se hur illa det var med rostangreppen. Svaren kom lika

snabbt som obarmhärtigt. Plåten närmast marken smulades i bitar när Claes tog i den. Anders Röös var inte överraskad.

– Jag kände själv hur hela konstruktionen gungade när jag stod uppe i fyren. Det var en rätt otäck upplevelse. Stålkonstruktionen visade sig vara så trasig att den i praktiken hängde på lodröret.

Claes och hans kollegor fick genast uppdraget att ta sig an plåtkjolens nedre del, och snart var de tillbaka på ön med tio plåtbitar som nitades fast där den gamla trasiga plåten skurits ner. Samtidigt försåg

de fyren med en ny syll. Och det som för Claes Lindgrens del bara handlat om att göra ett hål i en plåt började utveckla sig till ett projekt långt utöver det vanliga.

Allt som gick att skruva ner togs bort: plattformar, räcken, trappor, ventiler, stålstolar, urverk, glas och lanternin.

– Vi flög alltihop över sundet i en helikopter. På andra sidan packades det sedan på lastbilar och kördes upp till en firma i Varberg, berättar Anders Röö.

Samtidigt som lösa delar befriades från rost i Varberg inleddes det dryga arbetet med att blästra det tömda stålskalet på Tylö. Nio ton byggnadsställning flögs ut till Tylön i maj. Ställningen tältades så att blästringsarbetet skulle kunna fortgå även om det blev regn. Fin sand från Norge kördes i specialgjorda ramper över ön och med utfluket sötvatten tvättades och blästrades fyren från topp till tå.

– Men vi fick ett rejält bakslag när proverna visade att saltet trängt djupt in i konstruktionen. Halten var fortfarande för hög för att vi skulle kunna måla, berättar Anders Röö.

Mer sötvatten pumpades över med hjälp av Sjöräddningen. Ny tvättning. Ny blästring.

– På en del håll var plåten nu så tunn att det var som att titta ut genom en stjärnhimmel. Sidan ut mot havet var värst utsatt och vi bestämde oss för att byta ut elva kvadratmeter av den mest skadade plåten.

Alla skarvar – nya som gamla – slipades och rundades av så att den nya färgen skulle få fäste på en jämn yta. En del höjde förvånat på ögonbrynen när de i september noterade att den gamla vita fyren på Tylön målades röd. Men det var så den såg ut under sina första decennier.

LANTERNINEN – ETT KAPITEL FÖR SIG

I oktober var den lösa inredning som blästrats och målats klar. Samtidigt kämpade Claes Lindgren med lanterninen.

– Först vågade jag knappt ta i den – men så småningom plockade vi isär grejerna och började försiktigt rikta.

En erfaren plåtslagare kom över och bekräftade att Claes var på rätt väg. Och ju mer Claes såg av det arbete som utförts 1870, desto mer imponerad blev han.

– Jag hittade skruvar som var handfilade och gängade i ändan. Och jag såg framför mig hur en smedlärling ägnat dagar åt sånt som vi inte längre ens klarar av att göra.

Om uppdragets karaktär var nytt för

Claes Lindgren med urverket som kommer lyftas på plats under våren 2009.

Claes Lindgren hade snickaren Bosse Bengtsson lång och bred erfarenhet av hantverk i kulturhistorisk miljö.

– Att jobba med de här gamla grejerna är ju det jag tycker är roligast. Här till exempel har arbetet gjorts av den förste industrisnickaren i landet: Bark & Warburg från Göteborg. Firman var bara 15 år när man levererade trämaterial till fyrens inredning.

– Det har regnat in och varit väldigt fuktigt i fyren, men vi har tagit vara på delarna så det är original nästan allting.

Måndagen den 24 november stod Bosse, Claes och ytterligare två man högst upp i fyren för att ta emot lanterninen som

Tylö fyr

BYGGNADSÅR 1870.

KONSTRUKTÖR Gustav von Heidenstam
(1822–87).

POSITION 56°39' N / 12° 43' O.

HÖJD 13,4 meter.

LJUS 1870–1909 sex starka blänk om
tre sekunder under varje minut. Från
1909 en lång blänk var 30:e sekund.

STATLIGT BYGGNADSMINNE 1935.

ÖNS SKYDD Naturreservat, fågelskydds-
område.

Som ett vitrostigt utropstecken har Tylöns fyr hälsat sjöfarare under många år.

T.v. Bosse Bengtsson och Claes Lindgren inspekterar det stolta hantverket i lanterninen.

Nedan. Förvaltaren Anders Röös är glad över det enorma intresse som Tylöns fyr har fått i massmedia. – Jag hoppas att fyren blir tillgänglig för alla intresserade så småningom.

flögs över sundet. Med suverän känslighet sänkte helikopterföraren den tunga pjäsen på plats.

Lokalpressen intervjuade och fotograferade – och när lugnet åter lagt sig över Tylön var det ett nöjt arbetslag som gratulerade sig själva med ett glas champagne.

Under våren hittar de sista bitarna tillbaka till det tiosidiga tornet som fått ett nytt liv. Trappor, plattform, urverk ska på plats och Anders Röös fortsätter sitt sökande efter en passande lins.

Lins eller ej: Tylö fyr fortsätter att kasta ljus över ett stycke industrihistoria som – om förvaltaren Röös får bestämma – blir tillgänglig för alla intresserade. **KV**

T.v. Det stora lyftet fick göras med helikopter, något som uppmärksammades stort i lokala medier.